

**R. P. D. Thomæ Delbene Marvbiensis, Clerici Regvlaris,
Sacrae Theologiae Professoris ... De Immvnitae, Et
Ivrisdictione Ecclesiastica**

Bene, Thomas del

Lugduni, 1674

XXIII. An dictæ pœnæ eo ipso ante omnem Iudicis sententiam, etiam
criminis declaratoriam, in foro conscientiae contrahantur?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98676](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98676)

5 Superior, si durat egressus Monialis, & causam ipsius non approbet, potest illum emendare, secus est si Monialis iam rediit ad Monasterium.

1 R Espondetur affirmatiue, quia necessitas legem non habet, & per epicheiam ceteri potest, tale casum non comprehendit in decretis Concilij, & Pontificum, quia in tali casu non presumitur Superior velle Monialem ad clausuram obligare: atque ita docent Dominic. in cit. cap. periculoso, in fin. Franc. ibid. num. 4. Sylu. verb. Religio 7. quest. 16. dist. 1. Collector priuilegior. Mendicant. verb. Clausura Monialium, casu 1. Llamas in appendice, §. 10. Rodriguez quest. 49. art. 2. Layman loco supra cit. Bonacina de clausura, quest. 1. punct. 8. Lezana tom. 1. cap. 25. num. 21. Zecchius de Republ. Ecclesiast. tit. de Regular. cap. 3. num. 15. qui recte subdit, quod teneatur postea hæc Monialis id Superiori significare. Quod intellige, si possit, & daret egressus, quia cum adhuc ille daret, potest Superior illum emendare, si causam, cuius cognitio pertinet ad ipsum, non approbat. At non tenetur, si iam egressus cessauit, ut quia iam Monialis rediit ad Monasterium, quia tunc Superioris facultate, & approbatione amplius non indiget, sicuti quid simile dicitur de Religioso, qui cum rati habitatione Superioris iam aliquid cognouit. Vide Bonacinam loco supra cit.

DVBITATIO XXII.

An, & quæ poenæ Moniali clausuram violanti, & ei fauentibus infigantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Moniali clausuram violanti, & ei fauentibus duplex poena infligitur. Prior excommunicatio Pontifici reservata, posterior priuatio dignitatum, & officiorum.
 - 2 Sententia Rodriguez reuocatur, & cur.
- 1 R Espondetur, de hac re sic statuit Pius V. in dicto Motu suo, qui incipit, Decori, & honestati. Aliiter autem, quam (ut prescribitur) egredientes, seu licentiam exendi quomodocumque concedentes, necnon comitantes, ac illarum receptatrices personas, sine licentia, aut saularibus, vel Ecclesiasticis, consanguineas, vel non, excommunicationis maioris lata sententia vinculo statim eo ipso absque aliqua declaratione sub acere, a quo præterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolui nequeant: & in super tam egressas, quam presidentes, & alios Superiores prædictos eis licentiam huiusmodi concedentes, dignitatibus, officiis, & administrationibus per eas, & per eos tunc obtentis, priuamus, & illas, & illos ad obientia, & ab alia in posterum obtinenda inhabiles decernimus.
- 2 Itaque ex dictis duplex poena infligitur. Prior excommunicatio Pontifici reservata, quæ generalis est contra Moniales aliter ac in Motu Pij V. conceditur, egressas, & contra licentiam egrediendi aliter ac in dicto Motu conceditur, concedentes, comitantes, ac receptantes. Posterior, priuatio dignitatum, administrationum, officiorum tunc obtentorum, & inhabilitas ad illas, & ad alia in posterum obtinenda, & hæc non est ita generalis, sicut excommunicatio, (quia solum afficit Moniales egressas, & presidentes, & alios Superiores licentiam egrediendi concedentes)

& non est Pontifici reservata, sicuti patet ex contextu, & tradunt Doctores apud Lezanam verb. Clausura, num. 21.

Ceterum, quod docet Rodriguez tom. 1. quest. 49. art. 5. (Moniales sic egressas contrahere excommunicationem aliam latam in Tridentino session. 25. cap. 5. de Regularib.) mihi non probatur, quia Tridentinum nec ibi, nec alibi excommunicationem infert contra Moniales egredientes, sed solum contra Monialium clausuram sine legitima causa egredientes.

DVBITATIO XXIII.

An dictæ poenæ eo ipso ante omnem Iudicis sententiam, etiam criminis declarationem, in foro conscientie contrahantur?

SECTIO I.

Dubitationis Resolutio.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptis censuris, & irregularitate, poenæ alia lata contra violantes clausuram, & quoscumque alios, non contrahuntur ante sententiam criminis declarationem.
- 2 Poena, prescripta quæ non potest absque aliqua hominis actione executioni mandari (etiam si fratur ipso iure, vel ipso facto, & nulla expectata Iudicis sententia), non obligat in foro conscientie ante condemnationem.
- 3 Nemo subit poenam, nisi per sententiam criminis reus condemnatur.
- 4 Verba (ipso iure, ipso facto) intelligenda sunt de declaratione poenæ, non autem criminis.
- 5 Lex debet esse iusta, & hominum moribus, & fragilitati accommodari.
- 6 Leges poenales quatenus præceptum continent, diriguntur ad subditos; quatenus poenam infligunt, referuntur ad Iudices, ut eas in transgressores exequantur.
- 7 Poenæ lata in motu Gregorij XIII. de datis, & promissis pro iustitia, vel grati. contra transgressores sui motus non contrahuntur ante Iudicis sententiam, saltem criminis.
- 8 Poenæ lata in motu proprio Clementis VIII. de largitione munerum Religiosis interdicta, non contrahuntur in foro conscientie ante criminis sententiam.
- 9 Idem dic de Clericis non deferentibus habitum clericalem.
- 10 Idem dic de Clericis sodomiam exercentibus, contra Nauarrum.
- 11 Lex imponens taxam alicui rei venali, & imponens contravenientibus poenas, non obligat ante criminis sententiam, licet ante omnem sententiam teneantur restituere excessum pretij.
- 12 Beneficiatus potest retinere beneficium, donec declaratur delictum, propter quod beneficio priuatus est, nisi forte in lege dicatur, poenam in foro conscientie statim soluendam esse.
- 13 Rector Ecclesie sine solennitatibus requisitis alienans rem Ecclesie non tenetur abdicare beneficia ante criminis latam sententiam.
- 14 Idem dic de Prælati, qui Monasteria Monialium contrahunt.

- contra motum Gregorij XIII. ingrediuntur, & de Religiosis mulieres intra septa monasterij admittuntur.
- 15 Superior Religionis incidens in casum ipso facto priuationis superioritatis, etiam si publice constet, in dictam penam non incurrit absque iudicis declaratione.
 - 16 Hæretici, & alij quorum bona ipso iure confiscantur, non tenentur ad penam ante criminis sententiam.
 - 17 Bona hæretici, & aliorum à die commissi criminis obstringuntur reali obligatione, ita ut ad quemcunque transferint, à fisco vindicari possint una cum fructibus extantibus.
 - 18 In delictis hæresis, & similibus sententia fertur etiam contra defunctum, & pœna iuris fictione retrotrahitur ad diem commissi delicti, sique executio confiscationis perinde ac si tunc sententia lata fuisset.
 - 19 Fiscus bona fidei possessori, verbi gratia emptori, cui res alienata fuit post delictum commissum, si defunctus, cum fisco succedit, diuor factus sit, tenetur pretium restituere.
 - 20 Recipiens donationem à criminoso adhuc non tenetur bona fisco reddere; nisi à iudice repetatur, licet sciuerit penam confiscationis à donatore incursum esse.
 - 21 Recensentur pœna, qua in foro conscientie non obligant ante iudicis sententiam criminis declarationem.
 - 22 Clausula, absque vlllo superioris decreto, vel ministerio, vel sententia, absque vlla declaratione, absque vlla sententia, ante vllam sententiam, quid importent.
 - 23 Reus non tenetur exequi in se penam sui delicti, non solum in pœnis priuationis, sed in alijs, in quibus actio talis exigitur.
- R**espondetur negativè (si loquamur de pœnis, exceptis censuris, & irregularitate, de quibus dicam sectione sequenti ad primum) quia lex pœnalis, præsertim quæ non potest absque aliqua hominis actione executioni mandari (etiam si feratur ipso iure, vel ipso facto, & etiam nulla expectata iudicis sententia, ut est in casu nostro) adhuc tamen ante sententiam, seu condemnationem, saltem criminis, in foro conscientie non obligat; ex eo quia vltimo & consuetudine (quæ optima legum existit interpret) receptum est, quod nemo subeat penam, nisi per iudicis sententiam, saltem criminis, reus condemnatur, ita ut si in lege subdantur verba ipso iure, vel ipso facto, nulla expectata iudicis sententia, seu declaratione, intelligenda sint illa de sententia, seu declaratione pœnæ, non item criminis, & meritò, quia alioquin lex humana esset nimis dura; cum tamen ut lex sit iusta, debeat esse (sicuti communiter Theologi, & Canonistæ in cap. erit, cap. in istis, dist. 4. docent) hominum moribus, & fragilitati accommodata: nam valde alienum à moribus, & natura hominum est, quod idem cogatur esse reus, iudex & iustitiæ executor, & sæpe sui criminis occulti proditor, & accusator: quapropter dicendum, quod leges pœnales, quatenus præceptum continent, diriguntur ad subditos, ut eas obseruent; quatenus verò pœnam infligunt, præcipuè referuntur ad iudices, ut eam in transgressores exequantur, & secundariò ad subditos, ut iustæ executioni obtemperent, si pœnam soluere à iudice iubeantur. Sic contra Abbatem in cap. dilecti, de arbitris, Castrum lib. 2. de lege pœnali, cap. 8. & 9. Sayrum in Clauis Regia, lib. 3. cap. 10. Merollam tom. 1. disp. 1. cap. 2. diff. 10. n. 253.
- 7 Bonacinam de clausura, quest. 1. punct. 4. num. 7. & 9. 5. punct. 3. num. 2. Grassi 1. part. decis. lib. 4. cap. 23. n. 11.

& quosdam alios tenent Caiet. 2. 2. quest. 61. art. 3. & in summ. verb. Pœna, Sor. de iust. lib. 2. quest. 61. art. 3. Silu. verb. Pœna, quest. 25. Nauar. cap. 23. num. 66. & lib. 3. consil. 8. de donat. edit. 2. & in exposit. Bullæ de datis & promissis, num. 44. Corduba lib. 1. q. 36. Azor. tom. 8. lib. 5. cap. 7. quest. 1. Mol. de iust. & iur. tom. 1. tract. 1. disp. 96. num. 14. (vbi dicit esse sententiam communiter inter Theologos, & Iurisperitos.) Couar. in 4. decret. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 12. Vasq. in 1. 2. tom. 2. disp. 168. num. 15. Salas de legib. disp. 15. sect. 2. num. 38. Lorca in 1. 2. disp. 24. de legib. Becan. in part. 2. tract. 3. cap. 2. Sanchez de matrim. lib. 9. disp. 30. & lib. 2. mor. cap. 22. num. 7. Diana part. 3. tract. 2. resol. 66. Soula in Exposit. Motus Clementis VIII. de largit. muner. num. 102. Molfesius in summa, tom. 1. tract. 9. cap. 9. n. 35. Suar. de legib. lib. 5. cap. 5. & 6. Villalob. in summ. tract. 2. diff. 26. num. 2. Ioan. de la Cruz part. 1. dub. 3. de legib. & alij passim.

Hinc sequitur, quod (licet Gregorius VIII. in 8 Motu suo de datis, & promissis pro iustitia, vel gratia statuat contra dicti sui Motus transgressores, ibi: Eos omnes omni beneficio ipso iure priuamus, ac priuatos esse declaramus, ac inhabiles ad illa, & ad alia esse volumus.) Hæ pœnæ tamen ante iudicis sententiam, saltem criminis, non contrahantur. Nauarr. in dicti Motu Gregor. XIII. Exposit. num. 41. Soula, & Mol. in locis supra cit. quod maximè procedit in priuatione officij administrationis, & dignitatis tunc obtentorum; cum ea sit pœna ad sui executionem aliqua hominis actione egens.

Sequitur secundo, quod (licet Clemens VIII. in Motu proprio de largit. muner. Religiosis interdita, rigidioribus verbis utatur, ibi: Omnibus, & singulis per eum obientis dignitatibus, gradibus, muneribus, & officiis eo ipso priuamus, ac ad illa, & alia in futurum obtinenda inhabilis in perpetuum, & incapax existat, & hoc absque vlllo Superioris decreto, aut ministerio) hæ pœnæ tamen similiter in foro conscientie ante criminis sententiam non incurrantur. Nauarr. cit. n. 44. & alij Doctores, quos citat, & sequitur Soula in dicti Motus Clementis VIII. explicat. cit. num. 102. & Molfesius supra.

Sequitur tertio, quod idem dicendum sit de pœnis 9 oppositis in Bulla Sixti V. contra Clericos non deferentes habitum clericalem: Doctores, quos citat, & sequitur Molfesius loco supra cit.

Sequitur quarto, quod idem etiam dicendum sit de 10 pœnis apposis in Bulla Pij V. contra Clericos sodomiam exercentes. Sayrus de censur. lib. 7. cap. 12. n. 24. Sanch. de matrim. lib. 7. disp. 46. num. 18. Auil. de cens. part. 7. disp. 4. dub. 7. concl. 7. Henriq. lib. 14. cap. 5. n. 1. in gloss. lit. F. Azor. part. 3. lib. 3. cap. 19. q. 5. Suar. de censur. disp. 31. sect. 4. num. 22. Filliuc. tom. 1. tractatu 17. num. 127. Homobon. part. 2. tract. 11. cap. 12. quest. 26. Florian. de casibus reseru. part. 2. cas. 7. §. 1. n. 8. Bonacina de matrim. quest. 4. punct. 11. num. 2. Zanard. part. 2. præcept. 6. cap. 9. & Finel. de casib. reseru. cas. 9. num. 6. Quidquid in contrarium sentire videatur Nauarr. cap. 27. num. 250.

Sequitur quinto, quod lex imponens taxam alicui rei venali, & imponens contrauentibus pœnas, non obliget hos ad pœnas, saltem ante criminis sententiam; etsi ante omnem prorsus iudicis sententiam teneantur restituere excessum pretij. Doctores, quos refert, & sequitur Villalob. loco supra cit. n. 3.

Sequitur sexto, quod beneficiatus possit (donec 11 est) beneficium retinere, nisi forte in lege dicatur, pœnam in foro conscientie statim subeundam esse. Surd. decis. 247. & Azor. part. 1. lib. 5. cap. 7. quest. 6. Qua de re vide tamen quæ nos infra dicemus sect. sequentibus.

Sequitur

13. Sequitur septimò, quod Rector Ecclesiæ sine solennitatibus requisitis alienans rem Ecclesiæ, abdicare beneficia ex vi Bullæ Pauli I. *Ambrosio*, non teneatur, saltem ante criminis laram sententiam. *Sanch. lib. 2. Mor. cap. 22. n. 20. Nauar. cit. c. 27. n. 110. Henricq. lib. 13. c. 56. n. 41. Graff. in decis. part. 1. lib. 2. c. 11. n. 41. & Diana cit. resol. 66.*
14. Sequitur octauò, quod idem dicendum sit de Prælati, qui contra Motum Gregor. XIII. *dubia quæ emergunt*, Monasteria Monialium ingrediuntur; & de Religiosis, qui contra Motum Pij V. mulieres intra septa Monasterij admittunt. Doctores, quos refert, & sequitur Rodrig. in explicat. d. l. *Motus Pij V. n. 32. & Suarez de Relig. tom. 4. lib. 1. cap. 7. n. 10. & nos dicemus dub. 68. c. 79.*
15. Sequitur nonò, quod superior Religionis incidens in casum ipso facto priuationis superioritatis, non incurrat (etiamsi publicè constet de crimine) in dictam pœnam, donec per Iudicem in eam incurrisse declaratur: quapropter interim non poterunt subditi eum è gubernatione expellere. Doctores, quos citat, & sequitur Ioan. Valer. in differ. *utrisque fori, verb. pœna, differ. 20. n. 42.*
16. Sequitur decimò, quod hæretici, & alij, quorum bona ipso iure confiscantur, non teneantur, saltem ante criminis sententiam, illa fisco restituere. Doctores communiter, quos citat, & sequitur Sanchez loco cit. cap. 20. num. 7. & Sanctarellus de hæresi, cap. 11. dub. 1. num. 6.
- Quapropter pœna confiscationis bonorum, quæ ipso iure incurritur ob crimen hæresis, iuxta cap. cum secundum leges de hæresi in 6. ob crimen læsæ Maiestatis, iuxta l. 5. & ult. Cod. ad legem Iulianam Maiestatis, & ob similia crimina, non eo sensu intelligi debet, quasi reus à lege condemnatus, bonorum suorum dominio; vel possessione ante criminis sententiam priuatus sit, vt ea retinere, vel valide alienare non possit, sed fisco deferre debeat sui ipsius accusator, Iudex, aut vindex; at debet intelligi in sensu, quo à die commissi criminis ante omnem Iudicis sententiam, bona ipsius rei reali obligatione, veluti vinculo, astringantur fisco, vt ad quemcumque possessorem, quocumque titulo, contractus, hereditatis, vel legati perueniant, tali oneri obstricta maneant, vt post Iudicis sententiam condemnatoriam, vel declaratoriam criminis, rescisso contractu, testamento, vel legato, vindicari, ac fisco applicari possint, vnà cum fructibus extantibus, vel quatenus possessor inde ditior factus fuerit; sic præter Sanchez, & Sanctarellum supra citatos docent ex communiore sententia Caietan. 2. 2. q. 61. art. 3. Sor. de iust. lib. 2. quæst. 6. art. 6. Couar. in 4. decret. part. 2. cap. 6. §. 8. Azor. tom. 1. lib. 5. cap. 7. quæst. 1. Corduba lib. 1. q. 9. quæst. 36. Less. de iust. & iure, lib. 2. cap. 29. num. 63. Victor. relect. de Indis, num. 8. Med. Cod. de elemosynis, quæst. 4. in princip. Silu. verb. hæresis, 1. quæst. 6. & 8. Nauar. cap. 28. num. 66. Simanca tit. 9. num. 17. Gomez 3. resol. cap. ult. Valq. disp. 170. cap. 3. Bañez 2. 2. q. 12. art. 1. Suar. lib. 5. de legib. cap. 5. num. 9. & Mol. de iust. tract. 2. disp. 95. contra Abbatem cit. lib. 2. de lege pœnali, cap. 10. & 11. & 18. Graff. 1. part. decis. lib. 4. cap. 23. Quare licet in his grauissimis delictis sententia feratur, etiam in defunctum, iuxta l. ult. Cod. ad leg. Iulianam Maiestatis, & cap. 2. de præscript. in 6. iunct. Gloss. verb. hæretici, Abb. in cap. ult. de hæreticis, in fin. & Couar. cit. §. 8. num. 7. tamen iuris fictione retrahitur ad diem commissi delicti, siquæ executio confiscationis, perinde ac si tunc sententia lata fuisset.

19. Aduerte tamen hic, quod fisco bonæ fidei possessori, verb. gratia emptori, in quem post delictum commissum à defuncto res alienata fuerit (si extet, Thom. Delbene, de Immunit. Eccles. Pars II.

vel quatenus inde defunctus, cui fisco succedit, ditior factus fuerit (pretium restituere teneatur, Gomez 3. resol. cap. 2. n. 2. Valq. disp. 172. cap. 2. n. 2. Sanch. lib. 2. Mor. cap. 22. num. 68. Simanca de Cathol. iust. cit. tit. 9. num. 29. & seqq. & videri etiam poterit Nauar. lib. 3. consil. 8. num. 3. de donat. & Valq. disp. 171. cap. 3. vbi subdunt, quod tamen aliquis sciens, pœnam bonorum confiscationis ipso iure propter commissum crimen incursum esse, donationem à criminoso recipiat, adhuc non teneatur bona fisco reddere, nisi à Iudice repetantur.

Breuitè itaque dico, quod pœna, quæ in dictis, vel in aliis Summorum Pontificum, vel S. Congregationis constitutionibus imponuntur, verb. gratia priuationis vocis actiua, & passiva, priuationis officiorum, dignitatum, administrationum bonorum, &c. item inhabilitatis ad prædicta, vel alia quævis obtinenda ipso facto, vel ipso iure, vel eo ipso incurrenda, non obligant in conscientia ante Iudicis sententiam, ad minus declaratoriam transgressionis talis legis; quia sicut dicebam, sic in praxi receptum est, etiam apud doctos, & timoratos viros, vt scilicet non se credant obligatos esse tales pœnas subire, nisi post dictam Iudicis sententiam, ad minus declaratoriam criminis; quia sic est conforme naturæ legis humanæ, quæ debet esse facilis, & accommodata fragilitati humanæ, cum tamen contrarium (scilicet quod dictæ pœnæ contrahantur ante dictam Iudicis sententiam) sit valde durum, & rigidum, & fragilitati humanæ dissonum, & disforme.

Quando tamen dictæ pœnæ imponuntur, non solum sub illis terminis, ipso facto, ipso iure, vel eo ipso incurrenda, sed etiam cum addito, absque vlla declaratione, ante omnem declarationem, absque vilo superiori decreto, vel ministerio, vel sententia, &c. tunc licet probabile sit, quod statim incurrantur, & obligent etiam in conscientia ante quamecunque declarationem, vel sententiam, quia nihil aliud videntur intendere Pontifices, & legumlatores, dum his terminis vtuntur, nisi quod nulla expectetur declaratio, vel sententia ad illas (sicut ad censuras, & irregularitates) in vtroque foro incurrendas, alias superflue adderent ly absque vlla declaratione, absque vlla sententia, ante vllam sententiam, &c. Suar. lib. 5. de legib. cap. 8. Valq. loco cit. & alij; nihilominus ob rationes dictas probabile etiam est oppositum, & sic quod per ly absque declaratione, absque sententia, vel ante declarationem, vel sententiam, &c. solum denotetur non requiri (ad hoc vt dictæ pœnæ incurrantur, etiam in foro conscientie) sententiam, vel declarationem talis pœnæ; sed ante istam incurri, non tamen denotetur, non requiri declarationem, vel sententiam criminis commissi, hoc enim semper requiritur, vt dicebam, quia sic temperatur rigor istarum legum, vt scilicet non teneatur reus exequi in se pœnam sui delicti: quod maximè verum est in pœnis, non quidem puræ priuationis (in quibus exequendis non exigitur aliqua actio hominis, vt sunt inhabilitas, &c.) sed in aliis, in quibus actio talis exigitur. Vide Bonacinam de clausura quæst. 1. punct. 4. n. 7. & de leg. disp. 1. q. 1. punct. 7. §. 2. n. 9. & de contractib. disp. 3. quæst. 8. punct. ult. Soufam in exposit. Motus Clementis VIII. de largie. muner. cit. n. 102. Dianam part. 3. tract. 2. res. 66. & Peyrinum tom. 1. priuileg. Minim. in consil. 6. Iulij II. n. 19.

SECTIO II.

Difficultates, earumque solutiones.

SUMMARIVM.

- 1 Affertur ratio, cur censura & irregularitas statim ante ullam Iudicis sententiam, etiam in foro conscientia incurrantur.
- 2 Leges penales, praesertim Ecclesiasticae, interdum statim ipso facto post commissum crimen, ante omnem Iudicis sententiam, efficiunt reum inhabilem ad acquirendum, vel ad vtendum acquisito.
- 3 Tales sunt censura Ecclesiastica, excommunicatio, suspensio, & interdictum, quae fuerint lata sententia.
- 4 Censura quando sunt ferenda sententia non incurruntur, nisi per Iudicem sit lata sententia.
- 5 Irregularitas propter crimen contracta obligat ante Iudicis sententiam in foro conscientia.
- 6 Impedimenta canonica matrimonij ex crimine contracta obligant statim.
- 7 Inhabilitas acquirendi dominium bonorum incertorum ante omnem Iudicis sententiam obligat ad restituendum pauperibus, & sibi ipsi etiam applicando partem aliquam, stante paupertate.
- 8 Inhabilitas ad suffragium, tam actiuum, quam passiuum ob crimen incurritur ante Iudicis sententiam saltem criminis.
- 9 Inhabilitas acquirendi redditus beneficij ob omissionem horarum canonicarum contrahitur ante Iudicis sententiam.
- 10 Idem dic de non emittente professionem fidei intra duos menses post adeptam possessionem alicuius beneficij curati, Canoniciatus, seu dignitatis in Ecclesia Cathedrali, contra Sanchez & alios.
- 11 Leges tam Imperiales, quam Pontificiae imponentes poenam ipso iure, & ante Iudicis sententiam obligantes, non tam rigore interpretantur ut statim verbi gratia reus excidat dominio, sed quod Iudicis sententia retrahatur ad diem commissi delicti.
- 12 Verbum ipso iure, vel ipso facto accommodatur poena secundum capacitatem ipsius poenae, & verbum (ante sententiam Iudicis) intelligitur ad summum ante sententiam poena, non item ante sententiam criminis.
- 13 Poena testamentaria de facto contrahitur in foro conscientia ante ullam Iudicis sententiam, non ex eo quod infligitur sine executore, sed quia voluntas testatoris sic disposuit.
- 14 Vxor relicta domina, & usufructuaria quamdiu castè vixerit, adueniente casu castitatis omnia tenetur in conscientia de consumptis.
- 15 Idem dic si prohibita transire ad secundas nuptias non seruet hanc conditionem impositam.
- 16 Poena conuentionalis in foro conscientia ante Iudicis sententiam contrahitur.
- 17 Poena testamentaria potius conditionis, quam poena rationem habet.
- 18 Assignatur disparitas inter poenam conuentionalem & legalem.
- 19 Poenam conuentionalem probabile est in foro conscientia soluendam non esse antequam debitor talis poenae per sententiam Iudicis ad eam compellatur, & cur.
- 20 Is cuius bona sunt confiscanda, si fraude, vel mendaciis id impediat, non tenetur ad restitutionem in foro conscientia.
- 21 Reus impediens sententiam confiscationis non facit contra iustitiam commutatam, sed solum contra

veritatem & obedientiam, & iustitiam legalem, quarum virtutum violatio non obligat ad restitutionem.

- 22 Quisque sicut habet summum ius ad tuendam vitam, ita habet summum ius ad tuenda bona, quae sunt instar vitae.
- 23 Haereticus, qui fraude, mendaciis, vel falsis testibus se defendit, & impedit sententiam, & bonorum confiscationem, non tenetur ad restitutionem.
- 24 Adultera, quae per adulterium ipso iure dotem amittit, non tenetur eam viro tradere ante sententiam Iudicis.
- 25 Vir possidens dotem uxoris adultera, non tenetur eam uxori repetenti restituere, quia potest ei adulteri exceptionem opponere.
- 26 Idem dic de eo, cuius bona ob non solum vestigalium ipso iure fisco commissae.
- 27 Idem dicendum etiam est de custodibus non accusantibus in casu, quo constituta sit poena in eos, qui certo loco veniunt, ligantur, &c. secus si agatur de damno dato.
- 28 Lex penalis, & commissoria non est facta ut Respublica, vel alter poenis locupletetur, sed solum ut leges seruentur, & subditi officium suum praestent.
- 29 Custodes stipendio conducti si non accusant damnicantes, peccant contra officium, & sic contra iustitiam.
- 30 Cuius impediens militem Principis iussu de mandato ipsius expilantem bona ciuitatis, non tenetur ad restitutionem.
- 31 Testes impediens falso testimonio sententiam, & confiscationem bonorum, non tenentur ad restitutionem, & cur.
- 32 Idem dic de Procuratore fiscali, si in dictis casibus non accuset, & de Indice, si non condemnnet.

Obiicies, tota ratio, cur censura, & irregularitas statim ante ullam Iudicis sententiam, etiam in foro conscientia, incurrantur est, quia sunt poenae priuatiuae, nulla hominis actione ad sui executionem indigentes: ergo idem saltem de inhabilitate (cum & haec sit eiusdem naturae ac sunt censura, & irregularitas) dicendum erit.

Respondetur: nego antecedens & causalem, sed tota ratio doctrinae est, quia (sicut infra dicitur) Tridentinum clarè indicat, & vsus, & consuetudo iam explicuit, quod censura, & irregularitas, etiam in foro conscientia, nulla prorsus expectata Iudicis sententia contrahantur, non sic autem inhabilitas, licet & haec etiam sit poena priuatiua, & nulla hominis actione ad sui executionem indigens, sicut sunt censura, & irregularitas. Doctores, quos refert & sequitur Sanchez. lib. 9. de matrim. disp. 30. num. 1. & segg. & lib. 2. mor. cap. 6.

Itaque leges penales, praesertim Ecclesiasticae, interdum statim ipso facto post commissum crimen, ante omnem prorsus Iudicis sententiam, efficiunt reum inhabilem ad acquirendum, vel ad vtendum acquisito; ita ut in conscientia, infamia tamen sui remota, abstinere teneatur: atque ita praeter Sanchez loco supra cit. docent Caiet. 2. 2. quaest. 62. art. 3. Nauarr. cap. 23. Sotus de iust. & iur. lib. 1. quaest. 3. art. 6. Castrus lib. 2. de lege penali, Mol. de iust. tom. 1. tract. 2. disp. 96. Suar. lib. 5. de legib. cap. 8. Sà verb. Poena, num. 1. Rodrig. tom. 1. qq. Regul. q. 6. art. 16. & alij communiter.

Primò in censuris Ecclesiasticis, excommunicatione, suspensione, & interdicto, quae fuerint latae sententiae, ut si dicatur, quod ipso facto ipso iure, aut eo ipso sint incurrenda: tunc enim statim, non solum in foro exteriori,

- exteriori, sed etiam in interiori conscientia obligant; ita ut ante omnem proflus iudicis sententiam teneatur transgressor legis ad illas obligantis, illas subire; quia sic est communis praxis totius Ecclesiae; tum quia sic videtur supponere Tridentinum Concilium *sess. 24. cap. 6.* nam dum ibi concedit Episcopis facultatem absolendi ab eis, quando sunt occulta, videtur supponere, clarè eas incurri, etiam si non sint deductæ ad forum exterius. Quamvis quando dictæ poenæ non sunt latae sententiæ, sed ferendæ (ut si dicatur *sub poena excommunicationis, suspensionis, interdicti, &c.* vel dicatur, *Excommunicabitur, suspendetur, excommunicetur, suspendatur, &c.*) non incurrantur, donec per Iudicem sit lata sententia, quia sic etiam è contra in isto casu est communis praxis totius Ecclesiae.
- Secundò in irregularitate propter crimen contracta.
- Tertiò in matrimonij impedimentis canonicis ex crimine contractis.
- Quarò in inhabilitate acquirendi dominium bonorum incertorum, quæ ex furto, rapina, vel viura possidentur, & propriis dominis restitui non possunt: hæc enim pauperibus (etiam non exceptis ipsis possidentibus, si reuera pauperes sunt) ante omnem iudicis sententiam erogari debent, iuxta *cap. cum tu, de usuris, & meritò, quia ex se sunt aliena, & non propria.*
- Quintò in inhabilitate ad suffragium, tam actiuum, quam passiuum, quæ interdum ipso facto infligitur: sic Suar. *lib. 5. de legib. cap. 9.* & Bonacina *de clausur. quæst. 1. punct. 4. n. 7.* quamvis Sot. *lib. 1. de iust. quæst. 6. art. 6. ad 4.* Mol. *cit. disp. 96.* & Sanchez *cit. disp. 30. n. 2.* negent, inhabilitatem dictam ipso facto inflictam ob crimen, ante sententiam saltem criminis incurri, iuxta ea quæ supra dicebantur.
- Sextò in inhabilitate acquirendi redditus beneficij ob horas canonicas non recitatas, iuxta Concil. Lateranense sub Leone X. ibi: *Beneficiorum suorum fructus non faciant suos.* Et paulò post: *Tanquam iniuste perceptos erogare teneantur.* Item ob residentiam intermissam, iuxta Tridentinum *sess. 24. cap. 1. de reformat.* ibi: *Eum pro rata temporis absentia fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, illos sibi detinere posse.* Similis etiam videtur esse poena, quæ in eodem Tridentino *cit. sess. 24. cap. 12. de reformat.* prouisus de beneficio curato, vel Canoniceatu, vel Dignitate Ecclesiae Cathedralis imponitur; ut (nisi intra duos menses post diem possessionis adeptæ, fidei professionem fecerint) fructus suos non faciant: sic Azor. *tom. 2. lib. 7. cap. 1. quæst. 1.* & Bonacina *loco supra cit.* Quamvis Sanchez *cit. lib. 2. mor. cap. 6. num. 11.* & alij putent, etiam ad hoc opus esse iudicis sententiam, & condemnationem, ut beneficiatus ita perceptos fructus restituere cogatur, iuxta ea etiam quæ supra dicebantur.
- Confirmantur omnia supra dicta, quia licet dubium non sit (quod supremus Princeps ex plenitudine potestatis subditos ob crimen graue, vel perniciosum ipsa lege lata, absolute spoliare possit dominio, vel iure iam acquisito, ita ut ante omnem iudicis sententiam teneatur reus positiuam poenalem actionem in seipsum exercere, abdicando se dominio, ac iure iam acquisito, sicuti videre est apud Suar. *cit. lib. 5. cap. 5. & seqq.*) tamen adhuc negari non potest, non satis constare, tales leges, seu Imperatorias, aut etiam Papales hæctenus ita rigorosè latas, vel ita rigorosè usu receptas esse; quamvis enim aliquando explicitè dicatur, ut v. g. poena priuationis, vacationis officij, vel beneficij ipso iure, ac facto contrahatur, adhuc tamen id benignius explicari poterit, ut scilicet reus non statim excidat dominio, seu iure retinendi officium, vel beneficium, modò illud per se, vel per alium

administret, sed ut lata postea à Iudice sententia criminis, idem operetur ob iuris dispositionem; ac si tempore commissi criminis lata fuisset, sicuti supra dicebatur etiam de poena confiscationis bonorum, & tradunt Caiet. 2. 2. *quæst. 61. art. 3.* Couar. 4. *decret. part. 2. cap. 6. §. 8. num. 8.* Nauar. *comment. de datis, & promissis, notab. 31. num. 44.* Auila *de censur. part. 1. dub. 7.* Sanch. *lib. 2. moral. cap. 26.* Less. *de iust. & iur. cap. 35. dub. 26. in princip. Sæ verb. Poena, num. 1. & Stuart. de relig. tom. 1. tract. 3. lib. 4. de simon. cap. 43. num. 13.* ubi hanc regulam generalem, & communiter receptam tradit: *Quando aliquis per poenam priuatur re sua, non obligatur ad executionem ante sententiam criminis: & licet addatur verbum, ipso iure, vel ipso facto, tale verbum accommodatur poenæ secundum capacitatem ipsius poenæ; & licet addatur verbum, ante sententiam iudicis, tale etiam verbum accommodatur, ut intelligatur, ad summum ante sententiam poenæ, non item ante sententiam criminis.*

Obiicies secundò, poena testamentaria de facto contrahitur in foro conscientie ante vllam iudicis sententiam: ergo & poena legalis.

Respondetur disparitas est, quia quod dicitur in antecedente verum est, non ex eo, quia poena testamentaria infligitur sine executore, sed ex eo, quia iam euenit casus, in quo voluntas testatoris sic disposuit; quapropter & reliqua à testatore disposita in aliis casibus non egent declaratione iudicis, cum casus illi eueniant, ita disponente testatore, v. g. si vxor relicta sit domina, & usufructuaria, quamdiu castè vixerit, adueniente casu castitatis omittæ, desinit marito succedere in illis bonis sic sibi dispositis; & consequenter tenetur in conscientia de consumptis, postquam desit castè viuere, etiam si nullus Iudex humanus ad hoc compellat: similiter in casu, quo maritus reliquerit illam dominam, vel usufructuariam, nisi transierit ad secundas nuptias, desinit in conscientia, siue clam, siue publicè nubat, esse domina vel usufructuaria, etiam si nullus Iudex, nullus executor inhibeat: quorum omnium vna communis est ratio, quia scilicet ventum est ad casum, in quo testator noluit bona sua ad illam transire, ac per hoc tunc vxor nullum ius habet in illis bonis, quæ solùm ex voluntate testatoris habebat, quidquid iuris in illis habebat. Itaque dicitur, quod poena testamentaria potius conditionis, quàm poenæ rationem habeat, & sic manifestè patet ad argumentum disparitatis.

Obiicies tertio, saltem poena conuentionalis (si sit post moram culpabilem, & notabilem, verbi gratia supra decem dies, & moderata iuxta mensuram culpæ) in foro conscientie ante iudicis sententiam contrahitur: ergo & poena legalis.

Respondetur: concedo antecedens: at nego consequentiam, & disparitas est, quia poena conuentionalis debetur ex vi pacti inter contrahentes initi, non sic poena legalis, & iudicialis: hæc enim non debetur similiter ex vi pacti, & promissionis rei, sed solùm ex lege, vel præcepto iudicis delictum punientis. Silu. *verb. Poena, num. 14.* Mol. *de iust. & iur. disp. 97.* Paludanus in 4. *dist. 47. quæst. 1. art. 2.* Petr. Nauar. *de restit. lib. 2. cap. 2. num. 236.* Layman. *lib. 3. tract. 4. cap. 30. num. 6.* & Couar. in epit. 4. *Decret. 2. p. cap. 6. §. 8. numero 11.* qui tamen rectè subdunt, quod sicut poena legalis, & iudicialis non debetur ante sententiam iudicis, ita conuentionalis (etiam circumstantiis supradictis existentibus) non debeat ante exactionem partis, quæ hic iudicis vicem supplet: esset enim etiam nimis durum, & hominum moribus non accommodatum, quod solutio talis poenæ debeat ante exactionem partis, quamvis sit æquum, quod debeat parte exigente ante sententiam iudicis, quia debetur ex pacto: quare sicuti iudici iubenti non licet in vlla

pœna resistere, ita licet parti exigenti pœnam conventionem denegare.

- 19 Respondetur secundò: nego antecedens, quia probabile etiam est, neque pœnam conventionalem in foro conscientie soluendam esse, antequam debitor talis pœnæ per sententiam Iudicis ad eam compellatur, sicuti contra Doctores suprà citatos sentiunt Adrian. *quolib. 6. art. 1. concl. 2. illat. 3.* Lopez de *contract. lib. 3. cap. 31. & cap. 34.* Nauar. *cap. 23. num. 68.* Vasq. *disp. 173. cap. 1. & num. 3.* & Sanch. de *marim. lib. 1. disp. 37.* & ratio esse potest, quia mens contrahentium, & pœnam apponentium esse videtur (nisi aliud expriment, ut cogere possint secum contrahentem ad securandam fidem, & ut ius habeant compellendi eum ad pœnæ solutionem, si fefellerit. Accedit, quod cum pœna sit contra voluntatem, ipsius conditio naturalis postulare videtur, quod non debeat, nisi debitor ad eam soluendam cogatur.

- 20 Obiicies quartò, sequeretur, quod si is, cuius bona ob crimen iustè sunt confiscanda, vel diripienda, fraude, vel mendaciis id impediatur, neque ad restitutionem in foro conscientie teneatur.

Respondetur: Concedo totum, quia huiusmodi occupatio bonorum constituta est in pœnam criminis, & pœna ex dictis non debetur ante sententiam, saltem declaratoriam criminis: immò probabiliter neque debetur ante ipsius pœnæ constitutum sententiam, qua iubeatur ipsa pœna soluta, quia sic, & non in maiori rigore, videntur leges receptæ: quapropter etiam tali sententia non secuta probabiliter adhuc neque debetur pœna, nisi in casu, quo lex ad illam obliget ante sententiam Iudicis.

Instabis, non deberi per modum pœnæ ratione criminis initio commissi, at deberi saltem per modum compensationis damni ratione doli, quatenus mendaciis impediendo reus iudicii cursum, & sententiam iniuste, impediuit commodum, quod inde erat fisco obuenturum, & ad quod fiscus ius habebat, maxime si crimen sit, saltem semiplenè, probatum: quia tunc reus tenetur veritatem fateri, consequenter & damnum iniuste illatum compensare: sic Sor. de *iust. lib. 1. q. 6. art. 6.* & Mol. *disp. 95. §. duo sunt.*

- 21 Respondetur: nego antecedens, quia opus illud, quo reus sententiam impedit, non est contra iustitiam commutativam, sed solum contra veritatem, & obedientiam, & iustitiam legalem, quarum virtutum violatio non obligat ad restitutionem: non enim posita semiplena probatione, tenetur reus lege iustitiæ commutativæ veritatem fateri, sed lege obedientiæ, & iustitiæ legalis, & religionis si iuravit.

Accedit, quod etiam si opus illud, quo impedit, esset contra iustitiam in ordine ad ferendam sententiam (ut si minaretur Iudici, ne sententiam ferat, vel actori, ne in causa pergat) non esset tamen contra iustitiam in ordine ad ista bona, quatenus scilicet fiscum, vel actorem ab istis consequendis impedit: tum propter rationes iam suprà dictas: tum quia sicut quisque habet summum ius in tuenda vita, ita etiam habet summum ius in tuendis bonis, quæ sunt instar vitæ, cum absque illis vita sit iniuta; quapropter sicut is, qui non sinit sibi eripi vitam, ob crimen iustè eripiendam, non facit contra iustitiam, ut ad restitutionem ullam teneatur, etiam si alteri inde maximum commodum erat securum; ita nec is, qui non sinit sibi eripi bona, ob crimen iustè eripienda, facit contra iustitiam, ut ad restitutionem aliquam obstringatur, etiam si fisco inde maximum emolumentum erat peruenturum, & quamvis faciat reus contra iustitiam in Iudicem armis resistendo, vel minando illi, hæc tamen iniuria contra iustitiam in Iudicem, non est in illum, cui erat pœna applicanda, quia ille ius ad eam non habebat, nisi post sententiam Iudicis positam: immò sententia Iudicis po-

sita non habet ius, ut reus spontè bona sua ei tradat, aut cum illis non fugiat, cum ad nihil horum per Iudicis sententiam sit condemnatus, sed solum per ministros publicos ea occupet, & auferat, qua quidem occupatione facta & eorum professione pacifica consecuta, reus non amplius ius habet illa subtrahendi, vel vi auferendi, cum iam illorum dominium, & possessionem per sententiam Iudicis positam amiserit; quapropter si postea auferret, ad restitutionem teneretur.

Ex his sequitur, hæreticum, qui fraude, mendaciis, vel falsis testibus se defendit, & impedit sententiam, & bonorum confiscationem, ad restitutionem non teneri, quia non facit fisco iniuriam, vel saltem talem, quæ restitutioni sit obnoxia.

Sequitur secundò, idem dicendum de adultera, quæ per adulterium ipso iure dotem amittit: non enim tenetur eam viro tradere ante sententiam Iudicis. Vnde etiam si falsis probationibus se defendat, aut falsò probet, etiam virum adulterasse, sicque sententiam diuortij impediatur, non tamen ad restitutionem tenetur. Similiter si à sententia iniquè appeller, nam appellatio sententiam suspendit. Quamvis si vir dotem possideat, non teneatur eam vxori repetenti restituere, quia potest ei adulterij exceptionem opponere, sicut colligitur ex *cap. plerumque, de donat. inter virum, & uxorem.*

Sequitur tertio, idem dicendum de eo, cuius bona propter non solum vectigal, vel propter res prohibitas, vel exportatas, sunt ipso facto addicta, seu commissa fisco, vel alteri, quia cum & hoc fiat in pœnam criminis, requirit etiam sententiam Iudicis, unde si is sententiam impediatur, vel ita agat, ut crimen constare non possit, ad restitutionem non tenetur. Similiter si cum rebus suis, priusquam occuparetur, fugiat: quamvis teneatur soluere vectigal, si iustum erit, quia huiusmodi vectigal non est constitutum in pœnam, sed in iustam compensationem ratione gubernationis, vel securitatis, quam Princeps in beneficium communitatis præstat.

Sequitur quartò, idem dicendum de custodibus dissimulantibus, vel non accusantibus, in casu, quo constituta sit pœna in eos, qui certo loco venantur, lignantur, piscantur, vel certas merces important, vel exportant, aut vectigal non solvunt, quia ex dictis pœna non debetur ante sententiam: tum quia (licet hic forsitan non agatur de solutione pœnæ, sed de damno dato, vel commodo contra officium neglecto) custodes non tenentur ex iustitia accusare, ut dominus, vel Respublica pœnis daretur, sed solum ut damna impediatur, & vectigalia solvantur; cum officium ipsorum sit, non pœnas, sed vectigalia procurare, & res suæ custodiæ creditas indemnes præstare. Accedit, quod lex quoque pœnalis, & commissoria non est facta, ut Respublica, vel alter pœnis locupletaretur, sed solum ut leges seruentur, & subditi officium suum præstent.

Atque ita docent Nauar. *cap. 25. num. 34.* & Silu. *verb. Restitutio 3. quæst. 5.* quamvis contrarium sentiant Sor. de *iust. & iur. lib. 1. quæst. 6. art. 6. ad 4.* Petr. Nauarr. de *restitu. lib. 3. cap. 4. num. 142.* & Salon. *quæst. 62. art. 7. controuers.* moti ex eo, quia custodes non accusando, vel non apprehendendo, sunt causa damni suis dominis, à quibus stipendium accipiunt: nam cum domini hoc ipso, quo quis contra legem huiusmodi pœnalem delinquit, ius acquirant ad pœnam, tenentur ipsi hoc ius non negligere; quod si negligant, peccant contra officium, & sic contra iustitiam: quapropter tenentur de damno secuto. Sed ad istorum Doctorum fundamenta solutio patet ex dictis.

Sequitur quinto, idem dicendum in casu, quo miles iustè urbem aliquam concessu Principis expilat, quia fit hoc etiam in pœnam criminis, cuius omnes ciues præsumuntur

sumuntur participes. Vnde etiam si mendaciis, fraudibus, vel etiam vi militem quis civium impediatur, ne ipsius miles diripiat, non tenetur civis ad restitutionem.

31 Sequitur sextò, idem dicendum de testibus, qui falso testimonio impediunt sententiam, & consequenter confiscationem bonorum, quia ex dictis fisco, vel actor non habet ius ad bona occupanda, nisi post sententiam Iudicis positam: quapropter, hac non posita, non fit iniuria fisco, vel actori ex hac parte, tum quia principalis author, & qui mandat, ad restitutionem non tenetur: ergo neque tenebuntur secundarij, qui illum iuvant, seu cooperantes, & adiuvantes: tum quia ab huiusmodi testibus fisco, detecta falsitate, non solet exigere compensationem damni, quod bona rei ipsi non obtulerint, sed solum solet illos punire, tanquam periuros: ergo signum est, quod non censetur sibi ab illis factam iniuriam restitutioni obnoxiam.

32 Sequitur septimò, idem dicendum de Procuratore Fiscali, si in dictis casibus non accuset. Idemque de Iudice, si in iisdem casibus non condemnet, quod scilicet neuter istorum ad poenae compensationem fisco, vel actori teneatur.

- 13 Damnatu ad carcerem, vel ad exilium debet eo se conferre, & ibi manere.
- 14 Damnatu ad abstinentiam, vel sui ipsius flagellationem moderatam, & non infamem, debet eam prestare.
- 15 Reus postquam per Iudicis sententiam condemnatus est ad poenam mortis, mutilationis, vel flagellationis publicae, & infamiae, debet ad illam cooperari, indirectè tamen, & per accidens; secus directè, & per se.
- 16 Damnatu ad venenum bibendum non tenetur obedire, quia qui venenum sciens bibit, non minus directè, ac positivè ad sui occisionem concurrit, quam si liquidum, ac feruens plumbum hauriat.
- 18 Directa, & positiva sui ipsius occisio non potest neque iussu executioni mandari.
- 18 Damnatu ad mortem inedia patiendam, non tenetur cibum sibi clanculum contra Iudicis voluntatem subministrantem recusare, sed licitè potest illum acceptare.
- 19 Damnatu ad mortem inedia patiendam potest cibum recusare, si illi clam offeratur, quia non concurrit activè ad mortem suam, sed eam fortiter sustinet amore iustitiae.

SECTIO III.

Aduertenda.

SUMMARY.

- 1 Defendens se falsis testibus in casibus supradictis, tenetur ad expensas litis: laedens aliquem ad expensas medicorum, & non solvens iustum vestigal, ad illius solutionem.
- 2 Pactum, quod pignus incidat in commissum, licitum est, & mora solutionis interveniente, etiam cessante pacto licitum est pignus detrahare postquam ter denunciatum est debitori, ut solvat.
- 3 Creditor, si pignus distrahat, non potest (saltem in foro externo) neque per interpositam personam illud emere.
- 4 Poena triplex est, legalis, iudicialis, conventionalis, & qua singula sunt.
- 5 Poena legalis benigniorem interpretationem admittit quam poena conventionalis, & iudicialis.
- 6 Parochus, qui ex lege poenali tenetur fieri sacerdos intra annum, alias vacet beneficium, non contrahit talem poenam anno non elapso.
- 7 Poena conventionalis (sicut iudicialis) constituta, nisi ad certum tempus aliquid peractum fuerit, tempore culpabiliter elapso contrahitur.
- 8 Poena ante tempus contracta peti non potest nisi tempus statutum advenierit.
- 9 Assignatur aliud discrimen inter poenam statutam ab homine, & statutam à lege, & quodnam sit.
- 10 Obligatio poenalis dicitur conventionalis, & ab homine proveniens, & ideo si is, qui novit, sit in mora culpabili, v. g. ingrediendi Religionem, vel prorogationem, vel dispensationem obtineat à summo Pontifice.
- 11 Reus postquam per Iudicis sententiam condemnatus est ad poenam honestam, & non nimis acerbam, debet illam per seipsum exequi.
- 12 Reus damnatus ad poenam pecuniariam debet eam solvere, quamvis expectare possit donec exigatur. Limita nisi Iudex expresse iubeat, quod reus sine alia admonitione pecuniam per se asferat.

Thom. Delbene de Immunit. Eccles. Pars I.

Aduerte tamen, quod si in aliquo ex dictis casibus aliquod damnum iniuste inferat is, qui res suas tuetur, teneatur ad restitutionem, v. g. si falsis testibus se defendat, teneatur ad expensas litis; si resistendo laedat, teneatur ad expensas medicorum; si vestigal iustum non solvat, teneatur ad solutionem illius, &c. Idemque dic de adiuvantibus, & cooperantibus.

Aduerte secundò, quod licitum sit pactum, ut si debitor in mora solvendi fuerit, verbi gratia si pensionem, vel censum biennio non soluerit, pignus, vel hypotheca statim distrahi possit, atque inde accepto debito, quod reliquum est, debitori restituatur; si cuti colligitur ex dictis sect. p. accedenti, ad tertiam difficultatem, & ex leg. si convenit, ff. de pignor. act. Quia etiam si nihil conventum fuerit de pignore distrahendo, adhuc illud distrahi poterit biennio post moram, & interpellationem debitoris, l. ubi, Cod. de iure domini. Item et si conventum fuerit, ut pignus distrahi non possit, adhuc postquam ter denunciatum est debitori, ut solvat, bienniumque interim elapsum est, pignus distrahi poterit, cit. l. convenit, & docet Gloss. ibi, Silu. verb. Pignus, quest. 10. & Nauarr. cap. 27. num. 205. Quamvis si creditor pignus distrahat, non possit (saltem in foro externo) ipsemet, neque per interpositam personam illud emere, l. & qui, Cod. de distract. pignor.

Aduerte tertio, quod (cum ex dictis etiam supra loco cit. ad tertiam difficultatem,) detur triplex poena, una legalis, quae lege propter culpam decernitur: alia iudicialis, quae à Iudice in particulari causa imperatur: tertia conventionalis, quae per partium contrahentium consensum, solvenda ab eo, qui verbi gratia à contractu recesserit, vel in mora culpabiliter fuerit restituendi debitum, statuitur, leg. si pacto, Cod. de pactis, & in cap. significante, de pignoribus) inter hac poenarum genera discrimen, præter assignatum supra, aliud sit, quod scilicet benigniorem aliam interpretationem admittat poena legalis, quam conventionalis, & iudicialis, sicuti notant Bart. & alij passim in l. cum stipulatus, ff. de verb. obligat. & Sanchez lib. 4. mor. cap. 22. numero 25. Nam si lege poenali decretum fuerit, quod ad certum tempus aliquid peractum sit, alioquin poena contrahatur (verbi gratia nisi Parochus intra annum sacerdos factus fuerit, ipsius beneficium vacet, cap. licet canon, de elect. in 6.) talis poena, priusquam annus integer elapsus

- 7 elapsus sit, non contrahitur, *cap. commissa, eod. tit. in 6.* At verò pœna conuentionalis (sicut & iudicialis) constituta, nisi ad certum tempus aliquid peractum fuerit, statim (cum tantum temporis culpabiliter elapsum est, ut in reliquo tempore illud perfici certò non possit) incurritur, *citat. leg. cum stipulatus, & docet Gloss. in leg. in illa stipulatione, ff. eod.*
- 8 ubi tamen rectè subdit, & sumitur ex *leg. hoc iure, & leg. si ita stipulatus essem, ff. eod.* quod licet in hoc casu ante tempus pœna contracta sit, peti tamen illa non possit, donec tempus statutum aduenerit: quapropter
- 9 in effectu discrimen, præter assignatum supra, hoc aliud est inter pœnam statutam ab homine, & statutam à lege, quod si ante lapsum tempus (quando iam opus perfici non posse certum est, terminus prorogatur, non contrahitur pœna legalis, sed pœna conuentionalis permanet; quippe quæ ante prorogationem temporis incurta est, sicut colligitur ex *ci. l. cum stipulatus, & docent communiter Doctores, quare*
- 10 mitius agitur cum lege, quam cum homine, ait Gloss. in *l. Celsus, ff. de recept. arbitr. & videri potest Sanch. loco supra cit. num. 26.* ubi propterea idem docet de voto pœnali; quippe cuius obligatio quasi conuentionalis est, & ab homine proueniens: quapropter si quis votum edidit, v. g. Religionis ingrediendæ, nisi intra certum tempus, v. g. biennium, aliquod opus perfecerit, postea verò, cum illud, culpabili mora interposita, in reliquo biennij tempore perficere non possit, temporis prorogationem, vel dispensationem à summo Pontifice impetrat; non ideo pœna hæc adiecta, & iam contracta, censeri debet sublata, si eius mentio specialis facta non sit.
- 11 Aduerte quartò, quod reus postquam per Iudicis sententiam condemnatus est ad pœnam honestam, & non nimis acerbam, debeat illam per seipsum exequi, quia quisque subditus superiori suo iusta, & moraliter possibilia i operanti obedire debet. S. Th. 2. 2. q. 62. art. 3. Caiet. *ibid.* q. 69. art. 3. ad 4. Nauarr. *comment. 4. de Regul. num. 63.* Driedo de *libert. Christ. cap. 6.* Suarez de *legib. lib. 3. cap. 10. num. 15.* Salas *disp. 15. sect. 7.* & Castrus *lib. 2. de lege pœn. cap. 5.*
- 12 Hinc damnatus ad pœnam pecuniariam debet eam soluere, quamvis expectare possit, donec exigatur; sicuti *supra cit. sect. superiori* dicebam, & docent Nauarr. *cap. 23. n. 66.* & Salas *lo. cit. n. 82.* Excipe, nisi Iudex expressè iubeat, quod reus sine alia admonitione pecuniam per se afferat.
- 13 Secundò, damnatus ad carcerem, vel ad exilium, debet eò se conferre, & ibi manere. Doctores in *locis supra citatis.*
- 14 Tertiò, damnatus ad abstinentiam, vel sui ipsius flagellationem moderatam & non infamem, debet eam præstare. Sot. de *inst. lib. 1. q. 6. art. 6.* Suar. de *legib. lib. 5. cap. 10. num. 17.* Valq. *disp. 173. cap. 3.* & est in vsu in quibusdam Religionibus, & Tribunali Officij S. Inquisitionis.
- 15 Aduerte quintò, quod reus, postquam per Iudicis sententiam condemnatus est ad pœnam mortis, mutilationis, vel flagellationis publicæ, & infamiæ, debeat ad illam cooperari, indirectè tamen, & per accidens, quatenus id conueniens, vel necessarium est ad publicæ iustitiæ pœnam perferendam, ne legitimæ potestati resistere videatur; quare damnatus ad furcam debet scalas conscendere, damnatus ad gladium debet collum præbere.
- Quamvis non debeat ad illam cooperari directè, & per se, quia directè, & per se in seipsum pœnam tam acerbam, vel ignominiosam exercere (ut seipsum in publico foro flagellare) est quid nimis à natura hominis alienum, & præceptum moraliter impossibile. Sotus, Suarez, & Vasquez in *locis supra cit.* Quapropter rectè dixit S. Thom. 2. 2. *quest. 96. art. 4. ad 2.*

Sot. *lib. 5. quest. 6. art. 4. in fin.* Driedo *cit. art. 6.* & Castrus *lib. 2. de lege pœn. cap. 3.* quod reus interdum à Iudice damnatur ad agendum, nempe in mitioribus pœnis pecuniæ, vel carceris; interdum verò ad patiendum, nempe in grauioribus, mortis, mutilationis, vel captiuitatis perpetuæ.

Hinc damnatus ad venenum bibendum non tenetur obedire, quia qui venenum sciens bibit, non minus directè, ac posituè ad sui occisionem concurrit, quam si liquidum, & feruens plumbum bibat, vel gladio se confodiat: at directè, & posituè sui ipsius occisio non potest neque iuste executioni mandari, neque iuste imperari: ergo, &c. Caiet. *cit. q. 69. art. 4. ad 7.* Sot. *cit. q. 6. art. 4.* Couar. 1. *resol. cap. 14. num. 8.* in *fin.* Sayr. *lib. 7. cap. 9. num. 26.* Salon. *quest. 96. art. 4.* Quamvis contrarium doceant Victoria *relect. de homic. num. 30.* Cordub. *lib. 1. q. 36.* Aragon. 2. 2. *q. 69. art. 4.* & Sà *ve b. Iudicialis in reo, num. 12.* Quapropter reus conformare se poterit probabili sententiæ Iudicis ita præcipientis, non tamen ad id obligatur, cum sit præceptum inhumanum, & ex alio capite facile possit aliud supplicium decerni.

Secundò damnatus ad mortem inedia patiendam, non tenetur cibum sibi clanculum contra Iudicis voluntatem subministratum recusare, sed licitè potest illum acceptare, & comedere, quia minus difficile est mortem subire, si vitare illam facile possit: sic contra Dried. *lib. 2. de libert. Christ. cap. 6. dub. 1.* tradunt S. Th. 2. 2. *quest. 96. art. 4.* Henric. *quodlib. 9. quest. 26.* Salon. *ibid.* Sotus de *iust. lib. 5. quest. 6. art. 4.* & Sà *loc. supra citat. num. 11.*

Quamvis possit illum recusare, quia non concurrit actiue ad mortem suam, sed eam fortiter sustinet amore iustitiæ: sic contra Caietanum, Aragonium. Castrum *locis supra cit.* Couar. *num. 20.* & Vasquez *disp. 174. cap. 4.* tenent Sotus, & Sayrus *locis etiam supra cit.* Maior. in 4. *dist. 15. q. 22.* Toletus *lib. 5. cap. 6.* & Petr. Nauarr. de *rest. lib. 2. cap. 3. n. 72.*

SECTIO IV.

An reus captus possit licitè fugere?

SUMMARIUM.

- 1 Reus captus potest ante sententiam Iudicis licitè fugere, quia carcer in tali casu non se habet per modum pœnæ, sed solum per modum custodiae.
- 2 Reus potest etiam post sententiam mortis, mutilationis, vel cuiuscunque alterius similis mali grauis licitè fugere, & cur.
- 3 Reus potest ad euitandas pœnas vincula, & carceres licitè perfringere, & quare, etiam si damnatus sit ad perpetuos carceres, ad virescentes, vel ad seruitutem.
- 4 Limita nisi iuramento, vel voto ad ibi permanendum sit obstrictus.
- 5 Religiosus iuste ad perpetuum carcerem damnatus fugere licitè non potest, quia ratione voti obedientia tenetur Prælati obedire in omnibus, quæ sunt secundum regulam, & accessoria ad regulam.
- 6 Opinio, quod reus post sententiam latam non potest licitè fugere à carcere, non est improbabilis.
- 7 Reus etiam ad grauissimam pœnam damnatus, quamvis possit licitè fugere, potest etiam licitè non fugere, sed amore iustitiæ Iudicis sententiæ se conformare.
- 8 Reus in omni casu, in quo licitè potest fugere, eiusque rei causa compedes, & carceres effringere potest etiam

etiam per alium licitè adiuvare consilio, & instrumentis, nisi obstat lex specialis, vel specialis obligatio ratione officij.

9 Nemo potest ad violandam custodiam reo cooperari principaliter, quia publicam custodiam violare est res per se gravis, ac proinde soli reo permissa.

10 Reus potest effringere licitè carceres ad fugiendum, etiamsi in eo custodiantur multi alij, qui possint cum damno alterius fugere, quia vitur in re suo.

11 Reus fugiens à carcere grauius puniatur, & maxime ratione præsumpti delicti.

Respondetur, & dico primò, potest ante sententiam Iudicis licitè fugere (nisi promiserit, vel iurauerit non fugere) quia ante sententiam Iudicis nullum habet manendi præceptum: ideoque in hoc casu carcer non se habet per modum pænæ, sed solum per modum custodiæ: quare si negligenter custodiatur, custodis hæc culpa est, reus autem iure, ac libertate sua vitur: sic ex communi Couar. 1. resolut. cap. 2. num. 11. & segg. Driedo cit. cap. 6. Valquez disput. 174. cap. 2. Less. de instit. & iur. lib. 2. cap. 31. dubit. 5. Nauar. comment. 4. de Regularib. num. 63. Aragon 2. 2. quest. 69. art. 4. controuers. 2. concl. f. 1.

2 Dico secundò, potest etiam post sententiam mortis, mutilationis, vel cuiuscunque alterius similis mali grauius licitè fugere, quia nimis dura, & ab hominum naturali inclinatione aliena videtur in tali casu persistencia in carcere, si facile reus inde se liberare possit. S. 1. hom. cit. art. 9. aff. 96. art. 4. a 2. Caietan. ibid. Couar. Driedo, Toletus, Aragonius in locis supra cit. & Sylu. vers. fugere.

3 Quinimò potest adhuc funem, vincula, & carceres licitè perfingere, quia cui concessus est finis, concessa sunt etiam media ad finem necessaria, sic contra Henricum citat. quest. 26. Maiorem in 4. disp. 15. quest. 22. Couar. loco supra citat. num. 14. Simancam de Carbol. Instit. tit. 16. num. 28. & Syluestrum loco cit. & verb. accusatio, num. 12. docent Caietan. & Driedo locis citat. Sotus lib. 5. quest. 6. art. 4. Nauar. cap. 17. num. 102. & videri etiam poterunt Salonijs locis citat. conclus. 4. Suarez lib. 5. de legibus, cap. 10. num. 16. & Less. num. 39. qui hanc fugiendi licentiam extendunt etiam ad casum, quo quis damnatus fuerit ad perpetuum carcerem, ad tritremes, vel ad seruitutem, quia etiam nimis dura, & à naturali inclinatione aliena videtur esse obligatio persistendi in perpetua, vel durissima custodia, captiuitate, vel seruitute, si inde facile reus se eximere possit.

4 Excipe, nisi quis iuramenti, vel voti, vel specialis promissionis vinculo ad permanendum ibi obligatus sit: quia ratione Religiosus iuste ad perpetuum carcerem damnatus fugere licitè non potest, quia ratione voti obedientiæ tenetur Prælati obedire in omnibus, quæ sunt secundum Regulam, & accessoria ad Regulam (sicuti diffusè dicebam supra dubit. 3. per totam) Suarez lib. 5. de legib. cap. 10. num. 17. & videri etiam poterit Nauar. citat. comment. 4. de Regular. num. 64. qui tamen vniuersim negat, posse reum post sententiam latam à captiuitate fugere: quod etiam docent non improbabiler Sotus de instit. & iur. lib. 5. quest. 6. art. 4. Valquez disput. 174. cap. 1. in fin. & ex parte Sanchez lib. 6. moral. cap. 8. num. 12. At quod dixi est multò probabilius.

7 Conueniunt tamen (vt videre est apud Angelum verb. fugere, Syluestr. ibid. Caietan. cit. art. 4. quest. 6. Sotum cit. quest. 6. art. 4. Couar. in cit. cap. 2. num. 9. & Valquez cit. disput. 174. cap. 3.) communiter Doctores in eo, quod reus, etiam ad grauissimam pœnam damnatus, quamvis possit licitè fugere, possit etiam

licitè non fugere, sed amore iustitiæ Iudicis sententiæ se conformare: quin & licitè potest mortem committere vltro Iudici se sistere, & occasionem iustitiæ exercendæ subministrare, quia sicuti alius Iudici licitè suadere potest, vt publica auctoritate reum ad iustam mortem condemnet motiua iustitiæ; ita etiam licitè poterit ipse reus ex eodem motiua iustitiæ. Less. de instit. & iur. lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 28. & Petr. Nauar. de resit. 2. p. ap. 3. num. 75.

Dico tertio, in omni casu, in quo reus licitè potest fugere, eiusque rei causâ compedes, & carceres effringere, poteris etiam tu licitè ad id reo consilium, & instrumenta subministrare, quia licet ordinariè tibi opem alteri ferre ad id, quod ille licitè facere potest, nisi obstat lex specialis id prohibens, vel specialis obligatio ratione officij; qua ratione licitè non potest Iudex, custos, & quicumque alter iustitiæ minister reum adiuvare, vt è carcere fugiat. Caiet. cit. art. 4. ad quest. 5. Salonijs ibid. contr. 3. Valquez disput. 174. cap. 3. Driedo cit. cap. 6. & Sà loc. supra cit. num. 9.

Quamvis licitè non possit ad violandam custodiam reo principaliter cooperari; quia publicam custodiam violare, est res per se gravis, ac proinde soli reo, ratione grauissimæ necessitatis suæ declinandæ permissa, non item alteri, si id agat vt causa principalis. Quod dixi, quia si id agat vt instrumentum, verbi gratia, si seruus iussu domini in custodia simul cum domino manens, carcerem, & compedes effingat, id licitè poterit facere, quia quod quis potest per seipsum, potest etiam per alterum, vt instrumentum suum, efficere.

Obiicies: Fuga rei cedit in detrimentum custodis, & Reipublicæ, cum etiam alij in cacere detenti possint effugere: ergo reus non potest licitè è carcere fugere.

Respondetur: transeat antecedens: at nego consequentiam; quia id reus potest permittere, cum vitur iure suo, Regal. ff. 55. nullus videtur dolo facere, qui iure suo vitur. Et custos, & Reipublica sibi imputent, si non didicerint cautius agere.

Obiicies secundò, in l. 1. ff. de effractoribus, dicitur supplicium sumendum de iis, qui è carcere, foribus extractis, vel conspiratione facta, erumpunt: ergo.

Respondetur: loquitur ibi Iuriconsultus in foro externo, non interno: vel loquitur etiam in foro interno, secutus opinionem oppositam non omnino improbabilem, quam tenent Henricus, Maior, Couar. Sylu. & Simanca, vti supra dicebam, vel tandem Iuriconsultus ibi dicit, supplicium sumendum de iis, qui, &c. ratione delicti præsumptionis grauius, quam generat rei fuga, carcerisque extractio, præterquam quod interest Reip. tales, quamvis minus noxios, aliquantò grauius puniri propter bonum publicum, vt publica custodia inuiolata permaneat.

DVBITATIO XXIV.

An, & quid nomine dignitatum, administrationum, & officiorum (quibus Motus Pij V. incipiens, *Decori, & honestati*, Moniales absque legitima licentia egredientes, ac facultatem egrediendi concedentes priuatur) intelligatur?

SUMMARIUM.

1 Nominè dignitatum, administrationum, & officiorum intelliguntur Generales, Prouinciales, & Superioriores.